

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АНАЛІТИЧНОЇ РОЗВІДКИ ЯК ОСОБЛИВОЇ ФОРМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В ОРД

У статті розглянуто поняття та сутність аналітичної розвідки як особливої форми інформаційно-аналітичної роботи.

Ключові слова: аналітична розвідка, аналітичний пошук, інформація, комп'ютерна розвідка, оперативно-розшукова діяльність.

Постановка проблеми. В умовах протидії організованій та міжрегіональній злочинності інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності набуває першочергового значення. Застосування сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій в ОРД дозволяє інтегрувати й опрацьовувати величезну кількість даних про конкретні криміногенні об'єкти, що містяться у відкритих джерелах інформації та спеціалізованих автоматизованих інформаційних системах, отримуючи при цьому нові знання про способи їх взаємодії та взаємозв'язки. Сьогодні, коли практично будь-яка установа має в користуванні досить значні інформаційні масиви, аналітична розвідка стає першим установчим етапом інформаційно-аналітичної роботи, коли структуровані дані у вигляді електронних баз і банків даних стають джерелами первинних відомостей, які передують оперативно-розшуковим заходам та орієнтують останні на конкретних осіб та події, пов'язані зі сферою оперативних інтересів суб'єктів ОРД [1, с. 243].

Поряд з терміном «аналітична розвідка» в теорії і практиці ОРД вживається термін «аналітичний пошук», який Я.Ю. Кондратьєв розглядає як один із специфічних елементів інформаційно-аналітичної роботи оперативних підрозділів [2, с. 44].

Водночас слід зазначити, що більшість вчених у галузі ОРД використовують термін «аналітична розвідка» [3; 4; 5; 6].

Стан дослідження. Проблеми аналітичної розвідки (аналітичного пошуку) розглядалися в наукових працях І.Г. Андрущенко, Н.М. Ахтирської, Є.Г. Белоглазова, А. Бур'яка, О.Ю. Бусол, В.Я. Горбачевського, О.Ф. Долженкова, А.І. Дороніна, В.П. Захарова, М.К. Каретнікова, Б.Я. Нагіленка, І.Ю. Нежданова, Д.Й. Никифорчука, С.І. Ніколаюка, А.С. Овчинського, С.С. Овчинського, Ю.Ю. Орлова, В.Л. Ортинського, І.В. Проценка, В.І. Рудешка, В.П. Сальникова,

В.Г. Хахановського, А.Ю. Шумілова, М.П. Яблокова, Є.М. Яковця та інших учених. Утім, стрімкий розвиток сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій зумовлює необхідність подальших досліджень даної проблеми.

Виклад основних положень. Аналітична розвідка – поняття збірне як у прикладному, так і в лінгвістичному розумінні. У перекладі з грецької слово «аналіз» (analysis) означає розкладання, розчленування. Термін «аналітичний» означає «містить аналіз, детальний розбір чого-небудь», служить для аналізу [7, с. 17]. Аналіз може бути предметним або логічним, уявним.

Термін «розвідка» тлумачиться як дія з метою дізнатися шляхом розпитування або спостереження про кого-, що-небудь [7, с. 1043].

А.Ю. Шумілов визначає розвідку як проведення оперативними підрозділами комплексу оперативно-розшукових та інших заходів (у т. ч. аналітичних), спрямованих на випереджувальне отримання оперативно значущої інформації про задуми і плани організованих злочинних груп, злочинних організацій тощо [8].

Розвідка може використовувати як легальні методи збору інформації (наприклад, збір і аналіз даних з відкритих джерел, прослуховування радіоканалів, спостереження за допомогою розвідувальних супутників), так і нелегальні операції [9].

Пошук – у широкому сенсі – прагнення досягти будь-чого, знайти будь-що. Дії особи, що шукає, спрямовані на отримання нового або втраченого: нової інформації (пошук інформації), даних, відомостей, знань, розвідки, відкриття нових закономірностей [8].

Як показує лінгвістичний аналіз, одним із значень іменника «розвідка» є слово «пошук» («розшук» або «обстеження чого-небудь зі спеціальною метою») [7, с. 1043; 10, с. 21; 11, с. 360].

Слід зазначити, що термін «аналітична розвідка» вперше з'явився в нормативних актах МВС Росії в 1992 році для позначення особливої форми діяльності оперативно-пошукових підрозділів. Аналітична розвідка була визначена як розвідувальний пошук, технічна розвідка, комплексне вивчення матеріалів прихованого спостереження, оперативних установок, повідомлень негласних співробітників, даних перехоплення з різних каналів зв'язку, а також аналіз повідомлень, публікацій і виступів у засобах масової інформації, статистичних даних, відомостей, які містяться в державних і недержавних автоматизованих банках даних і інформаційних системах [3, с. 318].

Пізніше під аналітичною розвідкою почали розуміти отримання нових (невідомих раніше) даних на основі комплексного

аналізу оперативно-розшукової інформації, тобто вирішення завдань класифікації [12].

А.С. Овчинський стверджує, що оперативно-розшукова інформація створюється в результаті аналітичної діяльності. Саме зіставлення даних, фактів, обставин, відомостей породжує те, результатом чого є або розгадка складного криміналістичного завдання, або версія злочину, що вимагає перевірки, або навіть соціально-кримінологічна концепція, тобто той енергетичний імпульс, який лежить в основі прийняття рішень, дій, подальшого пошуку, розслідування, вивчення обставин справи або розвідувальних дій [4, с. 50–51].

До того ж етап аналізу оперативно-розшукової інформації, тобто етап роботи з відомостями і даними, на якому народжується оперативно-розшукова інформація у її функціонально-інструментальній якості, нині стає не тільки основним компонентом, але в певному сенсі й самостійним напрямом ОРД. Цей напрям вже неодноразово намагалися визначити як інформаційно-аналітичний пошук або аналітичну розвідку [4, с. 51].

Відомий російський учений С.С. Овчинський визначає аналітичну розвідку як «розвідку в інформаційному середовищі» і, з іншого боку, як «отримання нових знань про об'єкт або явище, що розвідується, на підставі аналітичної обробки добутої розвідувальної інформації та даних про відомі факти» [3, с. 318].

Характеризуючи аналітичну розвідку, вчений відзначає, що вона охоплює вивчення матеріалів статистичних даних, відомостей, які містяться в державних і недержавних автоматизованих банках даних та інформаційних системах.

Схоже визначення наводить О.Ф. Долженков, який розглядає аналітичну розвідку як розвідку в інформаційному просторі, що розвідує явища та об'єкти на підставі аналітичного опрацювання відомостей та фактів [13, с. 26].

Дещо інакше визначає аналітичну розвідку І.В. Проценко – як пошук, систематизацію та аналіз розрізнених даних з метою отримання оперативно значущої інформації [14, с. 169].

В.Г. Хахановський вважає, що аналітична розвідка – це спеціальний захід, призначений для вирішення оперативно-тактичних завдань з метою отримання нових чи додаткових знань про осіб, які становлять оперативний інтерес [15, с. 192].

Водночас Д.Й. Никифорчук та О.Ю. Бусол визначають аналітичну розвідку як напрям ОРД, що полягає у зборі, добуванні та комплексному аналізі оперативно-розшукової інформації, у тому числі

з застосуванням інформаційних технологій, з метою отримання нових відомостей про злочинну діяльність осіб та груп [16, с. 16].

Є. Белоглазов, В. Горбачевський та С. Ніколаюк відносять аналітичну розвідку до основних напрямів інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ОВС і вважають, що аналітична розвідка – це аналітичний пошук, що ґрунтується на результатах активного застосування первинної інформації, здобутої в результаті особистого пошуку, агентурної розвідки, оперативного впровадження тощо [2, с. 43].

У той же час Ю.Ю. Орлов вважає, що аналітична розвідка – це метод оперативної роботи, який полягає у набутті нових знань про об'єкт чи явище на основі аналітичної обробки здобутої оперативно-розшукової інформації та даних про відомі факти [2, с. 43].

А.С. Овчинський стверджує, що сучасна аналітична розвідка – це розвідка вже безпосередньо в інформаційному середовищі, отримання нових знань на основі аналізу зібраних, отриманих та здобутих відомостей і даних, які є результатом, як правило, не тільки здобутої, але і попередньо обробленої і структурованої інформації [4, с. 51].

Специфіка сучасної аналітичної розвідки пов'язана як із застосуванням сучасних логіко-аналітичних технологій, так і з наявністю величезної кількості структурованих даних та відомостей, що містяться в електронній формі в комп'ютерних системах, які використовуються в найрізноманітніших сферах діяльності, а також з найбільш прогресивними мультимедійними технологіями візуалізації та озвучування, що відкривають шлях не тільки до логічного аналізу, але і до образного сприйняття [4, с. 51].

В.П. Сальников розглядає аналітичний пошук (аналітичну розвідку) як один із специфічних елементів інформаційно-аналітичної роботи оперативного апарату і виділяє в аналітичній розвідці наступні етапи: збирання інформації; оцінка інформації з точки зору її корисності для оперативно-розшукового процесу; інтегрування всіх отриманих даних щодо конкретної справи; логічний синтез елементів інформації, що зовнішньо не мають взаємних зв'язків, у систему єдиної цільової спрямованості [5, с. 491–517].

У рамках аналітичної розвідки збирання первинної інформації може бути здійснено наступними способами:

- комп'ютерна розвідка в мережі Інтернет;
- комп'ютерна розвідка в автоматизованих банках даних та інформаційних системах різних форм власності;
- вивчення публікацій в ЗМІ;
- радіорозвідка тощо.

На розвиток аналітичної розвідки впливають розвідувальні комп'ютерні програми, оперативні обліки та оперативна техніка. Вплив розвідувальних комп'ютерних програм та оперативних обліків обмежується рамками комп'ютерної розвідки як способу отримання оперативно-розшукової інформації в межах здійснення аналітичної розвідки. Водночас оперативна техніка впливає на процес отримання інформації як у межах аналітичної розвідки, так і поза її межами, але для потреб останньої [16, с. 55–56].

На наш погляд, *аналітична розвідка є особливою формою інформаційно-аналітичної роботи, яка полягає у збиранні, систематизації та аналітичній обробці здобутої оперативно-розшукової інформації та даних про відомі факти з метою отримання нових знань про осіб та групи, які становлять оперативний інтерес.*

Велику зацікавленість щодо методів аналітичної розвідки проявляють як державні, так і недержавні спецслужби. У багатьох країнах, зокрема у правоохоронних органах Росії (МВС і ФСБ), США (ФБР), Німеччини (ВКА) були створені спеціальні підрозділи аналітичної розвідки.

З метою здійснення постійного і системного моніторингу й аналізу закритих і відкритих джерел інформації та збору відомостей, що становлять оперативний інтерес у боротьбі з організованою злочинністю, у складі ГУБОЗ МВС України також були створені підрозділи аналітичної розвідки.

Працівниками інформаційно-аналітичних підрозділів «Скорпіон» ГУБОЗ розроблено технології, які покращують пошук і використання інформації оперативного характеру, що має суворо обмежений доступ. Тут збираються дані про кримінальних «авторитетів», їхні зв'язки, минуле, сьогодення і навіть прогнозоване майбутнє. Зокрема, активно відпрацьовуються соціальні мережі (Однокласники, ВКонтакте, Facebook тощо) і загалом Інтернет. Це дає безліч можливостей, від отримання відеофотоматеріалів і до цікавих повідомлень. На форумах обговорень і обміну думками щодо різних тем можна виокремити наймовірно корисні посилання [17].

Слід зазначити, що за останній період аналітична розвідка також виділилася в самостійний напрям діяльності структур, що забезпечують безпеку господарюючих суб'єктів, а в поєднанні з іншими технологіями аналітичної обробки інформації вона утворює цілий комплекс розвідувальних заходів [18; 19]. Зважаючи на те, що словосполучення «аналітична розвідка» широко використовується приватними детективними агентствами і службами безпеки комерційних

структур, А. Доронін пропонує застосовувати в ОРД термін «аналітичний пошук» [20].

На наш погляд, аналітична розвідка в ОРД відрізняється від аналітичної розвідки, яка застосовується комерційними структурами, своїми специфічними суб'єктами, інформаційною базою, цілями, завданнями та об'єктами дослідження. Водночас слід зазначити, що засоби, методи і способи їх здійснення в окремих випадках можуть збігатися.

Слід погодитися з фахівцями, які відзначають, що аналітична розвідка – це компонент розвідувальної діяльності, що полягає у виявленні, оцінюванні, прогнозуванні соціальних процесів, подій, заходів на основі відомостей, одержуваних переважно з відкритих джерел, а також розвідкою інших видів (агентурною, технічною тощо) [6].

Для комплексної реалізації цих функцій використовується поєднання відповідних ідентифікаційних, діагностичних і прогностичних методик, задіюються в повному обсязі можливості інформаційних систем, завдяки чому аналітична розвідка перетворюється на своєрідну модель, що відображає характерні особливості всієї аналітичної роботи. Слід зазначити, що методи ідентифікації, діагностики та прогнозування засновані на гіпотезі, яка спроможна за допомогою застосування спеціальних методик дати оцінку стану певних об'єктів у минулому, сьогоденні і майбутньому.

У всіх цих випадках для формування відповідних висновків використовується певний запас знань, накопичених у тій чи іншій сфері людської діяльності, створених для опису будь-якої властивості живої або неживої матерії [21, с. 460].

Отже, аналітична розвідка – це один із основних напрямів інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД, заснований на органічній єдності усіх форм інформаційно-аналітичної роботи, що застосовується, насамперед, у випадках, коли традиційні засоби й методи ОРД не можуть бути застосовані, є небезпечними або потребують значних зусиль чи витрат для їх реалізації.

1. Захаров В.П. Проблеми інформаційного забезпечення правоохоронних структур: навч.-практич. посібник / В.П. Захаров В.І., Рудешко. – Львів: ЛьвДУВС, 2007. – 372 с.

2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. редактори В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Атіка, 2010. – Т. VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – 1128 с.

3. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация / С.С. Овчинский; под ред. А.С. Овчинского, В.С. Овчинского. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 367 с.
4. Овчинский А.С. Информация и оперативно-розыскная деятельность: монография / под ред. В.И. Попова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 97 с.
5. Основы оперативно-розыскной деятельности: учебник для юридических вузов / под ред. В.Б. Рушайло. – СПб.: Лань, 2002. – 720 с.
6. Бурьяк А. Аналитическая разведка: монография / А. Бурьяк. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bouriac.narod.ru/Analytic.htm#2.1>
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ: Перун, 2004. – 1440 с.
8. Шумилов А.Ю. Оперативно-розыскная энциклопедия / А.Ю. Шумилов // Изд.-во Шумиловой И.И. – 2004. – 364 с.
9. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
10. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. – Т. 1–4. – М.: Русс. яз., 1989–1991.
11. Алиева Т.С. Словарь синонимов русского языка / Т.С. Алиева. – М.: Юнвес, 2001. – 624 с.
12. Белоглазов Е.Г. Методология обеспечения аналитической разведки криминальных процессов и явлений: дис. ... доктора техн. наук: спец. 05.25.05 / Е.Г. Белоглазов. – М., 2007. – 405 с.
13. Долженков О.Ф. Інновації – чинник оптимізації оперативно-розшукової діяльності / О.Ф. Долженков // Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності: Вісник ЛАВС МВС ім. 10-річчя незалежності України. – Луганськ, 2003. – Спец. вип. № 2. – С. 23–34.
14. Проценко І.В. Розвідувальна діяльність як елемент забезпечення економічної безпеки України: поняття, види / І.В. Проценко // Науковий вісник НАВСУ. – 2003. – Ч. 2. – № 4. – С. 162–173.
15. Хахановський В.Г. Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності: основні поняття та нормативно-правова база / В.Г. Хахановський // Науковий вісник ЛІВС. – Львів, 2003. – № 2 (1). – С. 191–195.
16. Никифорчук Д.Й. Проведення аналізу оперативно-розшукової інформації: монографія / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Бусол. – К., 2010. – 165 с.
17. Міліція активно шукає злочинців у соціальних мережах. Тиждень, 18.03.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/23957>
18. Нежданов И.Ю. Единая информационная система на предприятии / И.Ю. Нежданов // Защита информации. Конфидент. – 2004. – № 4. – С. 46–49.
19. Доронин А. Аналитическая разведка средствами Интернет / А. Доронин. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ОХРАНА.ru>.
20. Доронин А. Аналитическая разведка: от картотек до ситуационных центров / А. Доронин // Институт экономической безопасности. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bre.ru/security/17562.html>

21. Яковец Е.Н. Проблемы аналитической работы в оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: монография / Е.Н. Яковец. – М.: Издательский дом Шумиловой И.И., 2005. – 219 с.

Мовчан А.В. Понятие и сущность аналитической разведки как особой формы информационно-аналитической работы в ОРД.

В статье рассмотрены понятие и сущность аналитической разведки как особой формы информационно-аналитической работы.

Ключевые слова: аналитическая разведка, аналитический поиск, информация, компьютерная разведка, оперативно-розыскная деятельность.

Movchan A.V. The concept and essence of analytic intelligence as a special form of information-analytic work in operative-search activity

The article reviews the concept and essence of analytic intelligence as a special form of information-analytic work.

Key words: analytic intelligence, analytic search, information, computer intelligence, operative and search activity.

Стаття надійшла 18 квітня 2012 р.

УДК 341.45

Я.Б. Сторожик

ЗМІСТ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ ПРИ НАДАННІ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Аналізується зміст заходів кримінально-процесуального примусу при наданні міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні. Досліджується процесуальний порядок застосування екстрадиційного та тимчасового арешту при наданні міжнародної правової допомоги.

Ключові слова: запобіжні заходи, кримінально-процесуальний примус, міжнародна правова допомога, екстрадиція, екстрадиційний арешт, тимчасовий арешт.

Постановка проблеми. Для застосування кримінально-процесуальних норм в судово-слідчій практиці важливим є дослідження основних питань застосування заходів процесуального примусу при наданні міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні. Нечітка та недостатня врегульованість умов застосування